

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
אמור
אייר ה'תשפ"ב ב'של"ג
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מעלת אמירת מזמור למנצח בנגינות מזמור שיר וגו' לאחר ספירת העומר, וביאור בפסוק ישמחו וירננו לאומים וגו' על דרך הסוד.

דברי הרה"ג עמרם קורח זצ"ל לגבי המלים 'בקבלה וסוד תפתח' שכתב מהר"ש שבזי בשירו ביום שבת, ומכתבו המופיע בהקדמה לדיואן שיצ"ל ע"י הרה"ג שלום יצחק הלוי זצ"ל כנגד אותם "תועי רוח" (דרדעים) ששינו את המלים בשיר למלים 'בתלמוד ודין תפתח'.

בשבח הקונטרס 'דיני ומנהגי ספירת העומר' מאת הרה"ג משה רצאבי שליט"א, וכן חשיבות לימוד הלכות יום טוב לפני חג השבועות.

נימוק לדקדוקי קריאה המובאים בקונטרס הנ"ל לגבי המזמור למנצח בנגינות מזמור שיר וגו', כגון שהמלה 'יאר' היא מלעיל, כיון שיש בה טעם וגעיא, בשונה מתיבה שיש בה שני טעמים שקריאה ממוצעת.

דקדוק במלה 'ישמחו', שהאות יו"ד במאריך (געיא), והסבר מדוע שונה תיבה זו משאר תיבות 'ישמחו' שהן מלרע.

שני טעמים מדוע קריאת המלה 'יאר' היא מלעיל.

כעין זאת דקדוקי קריאה בספר משלי, והבנה כי מ"ש מהרי"ץ זיע"א במהדורא קמא דקמא שהסיבה שתיבת 'הנוטע' און היא בשני טעמים זה בכדי לומר מה היה צריך להיות וכיצד בפועל צריך לקרוא, זאת היתה דעתו לפני שהוא חזר בו מכך, ומסקנתו כפי שכתב בחלק הדקדוק שכשישנם שני טעמים הקריאה ממוצעת.

המשך בעניין המעשה בשני בניו של רבי מאיר שמתו בבחרותם, ביאור דברי הרוקח כי הם מתו בסיבת היותם אוכלים סעודה שלישית בזמן הלימוד, ותשובה לשאלה כיצד בניו עשו זאת.

שלושה טעמים לשאלה מסוף השיעור הקודם, מדוע בפרשת ויקרא נאמר לגבי בקר 'וקרבו וקרעו', ואילו לגבי צאן נאמר 'זהקרב והכרעיים'.

שני מעשירינסים שאירעו בפיגוע שהיה לפני למעלה מחודש בעיר בני ברק, במעשה הא' ההצלה היתה עקב הקפדה ליטול ידיים מיד לאחר עשיית צרכים, ובמעשה הב' בזכות שמירת הצניעות ע"י שהאשה לבשה גרביים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן - 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" - 642

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון - 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רבי יזהר משולם ב"ר יוסף עומסי ז"ל,

שנלב"ע בערב שבת קודש זו, פרשת אמור, תנצב"ה.

נדבת בנו ידידנו היקר הרב אורי עומסי הי"ו, מייסד "קופת הצדקה" בעיר פתח תקוה,

ואיש חיל רב פעלים לתורה ולתעודה. בעבור שהתנדב ביד רחבה למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ב"ה ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונוק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו

וליבכם לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רבי יזהר משולם ב"ר יוסף עומסי ז"ל, שנלב"ע בערב שבת קודש זו, פרשת אמור, תנצב"ה.

נדבת בנו ידידנו היקר הרב אורי עומסי הי"ו, מייסד "קופת הצדקה" בעיר פתח תקוה, ואיש חיל רב פעלים לתורה ולתעודה, בעבור שהתנדב ביד רחבה למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ב"ה ירצה נדבתו, ויברך מעשי ידיו, ומכל צרה ונזק יצילהו, וימלא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה ולברכה, אכי"ר.

מעלת אמירת מזמור למנצח בנגינות מזמור שיר וגו' לאחר ספירת העומר, וביאור בפסוק ישמחו וירננו לאומים וגו' על דרך הסוד.

לאחר ספירת העומר, אומרים את המזמור [תהלים ס"ז] לְמַנְצַח בְּנִגִּינֹת מְזֻמָּר שִׁיר. אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וְיִבְרְכֵנוּ יָאֵר פְּנֵי אֶתְנֹנוּ סֵלָה וגו'.

כידוע, יש במזמור הזה סגולות רמות ונישאות, הוא היה כתוב במגן של דוד המלך ע"ה, ובכך היה מנצח בכל המלחמות, הוא עשה זאת ברוח הקודש בצורת מנורה. ובמזמור הזה ישנן ארבעים ותשע תיבות, ובפסוק ישמחו וירננו לאומים וגו' – ארבעים ותשע אותיות. בספרים הקדושים מאריכים בכך.

אביא בפניכם דבר חידוש, מהספר אגודת אזוב [דף רט"ז], לגבי הפסוק האמצעי שבמזמור [פסוק ה'], שהוא הפסוק הכי ארוך, וְשִׂמְחוּ וְיִרְנְנוּ לְאֹמִים כִּי תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל וְלְאֹמִים בְּאֶרֶץ תִּנְחַם סֵלָה. הפסוק מתחיל באות יו"ד, ונגמר באות ה"א.

וז"ל ספר אגודת אזוב, ודע כי סוף הפסוק האמצעי ה"א, וראשו יו"ד, רמז לעולם הזה ולעולם הבא. שנאמר [ישעיהו כ"ז, ד'] כִּי בִּיהַי יִי צוֹר עוֹלָמִים. אל תקרי צור אלא צייר.

ידוע שהעולם הזה נברא באות ה"א, והעולם הבא באות יו"ד. כי ביה"י, צור עולמים. אל תקרי צור, אלא צייר, כידוע מהגמרא בריש מסכת ברכות [דף י"ע א].

[דברי מעכ"ת מורכבים מגמרא ברכות דף י"ע א ומנחות דף כ"ט ע"ב. איתמר].

וְהִבֵּן מִלַּת צוֹר, שְׁקִרְאוֹהּ רִז"ל צִייר – דהיינו, מה שדרשו חז"ל אין צור כאלהינו, אין צייר

כאלהינו – לרמוז על הי"ש. והסוד, לְהַנְחִיל אֱהָבֵי יִיִשׁ [משלי ח, כ"א]. והיא מדה בפני עצמה. והסוד, הַיִּשׁ יִיִּ בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין [שמות י"ז, ז].

צריכים להבין כי לא לחנם נקטו את המלה 'צייר', אלא לפי שהיא בגימטריא י"ש, שלוש מאות ועשר. צאד"י ויו"ד זה מאה, ועוד הרי"ש מאתיים, ועוד היו"ד השנייה. להנחיל אוהבי י"ש. כפי שכתוב בסוף המשניות, שלוש מאות ועשר עולמות עתיד הקב"ה להנחיל וכו'.

שחס ושלום כי דור המדבר שהיו דור דעה ואוכלי המן – שמטבעו לפקח השכל – שהיו שואלים שאלה כזאת. וכי דור המדבר, שואלים שאלה כזאת, ח"ו של כפירה? היש י"י בקרבנו אם אין? לא מתאים להם, לשאול שאלה כזאת. הם היו אוכלי המן, שסגולתו לחזק את האמונה. כשמו כן הוא.

עם היות שראו כל כך ניסים ונפלאות שעשה עמהם. א"כ מהי השאלה? אם יש י"י בקרבנו? אלא בחכמה עצומה שאלו. וכהוגן רצו לידע, אם היה השי"ת מתנהג עמהם במדת י"ש, או במדת אין.

דהיינו, הדברים אינן כפישוטן. היש י"י – ישנן שתי מדות. ישנה מדה אחת הנקראת י"ש, וישנה מדה הנקראת אין. בעשר ספירות, הכתר נקרא אין, כמו שאנו אומרים בפיוט בר יוחאי, 'תעלומה, ואין קורא לה', כפי שדיברנו בזמנו [בשיעורי מוצש"ק אמור, בהר ובחוקותי, קרח, שנת התשפ"א]. והחכמה – המדה השנייה – זה י"ש. אז הם רצו לדעת, באיזו מדה הקב"ה מתנהג עמהם.

עוד מעט נסביר זאת יותר טוב, בעזרת ה'. ובדף רי"ז, הוא [ספר אגודת אזוב] ממשיך וכותב עוד על כך. מאריך הוא בזה הרבה, אולם ברצוני להגיד רק נקודה מסויימת, בשביל שתי סיבות, שנאמר בהמשך.

הוא כותב כך, וכבר רמזתי לך למעלה, שיש בפסוק האמצעי י"א תיבות, שרומזים לראשי תיבות ארץ ישראל. בפסוק זה – ישמחו וירננו לאומים – יש אחת עשרה תיבות, וכמובן שהכל במדה במשקל ובמשורה. יו"ד אל"ף, ראשי תיבות ארץ ישראל.

שבת, 'דרוש דודי יום זה בתורה ובמשנה', וכן המנהג משתלשל.

כידוע, הדור שלנו קצת נחלש, נשתנו הסדרים, אבל אבותינו נע"ג היו נוהגים, כאשר באים ללימוד במנחה של-שבת, לפני שלומדים הלכה ורש"י על פרשת השבוע, וכדומה, מתחילים בלימוד בספר הזוה"ק. והסיבה לכך, כי הסגולה שלו, לזכך את הנפש. כפי שהרע"ק כותב, 'מזככים את הנפש, מאירים את השכל לידועיהם ומביניהם'. דהיינו, מי שמבין, זה מאיר לו את השכל. אבל גם מי שאינו מבין, הוא לא יודע, הוא רק שומע דברים – מושגים שהוא לא מתחבר אליהם, לא מבין את עמקם, דברים שהם רזי דרוזין – בכל זאת, הנשמה שלו מרגישה. זהו כמו תרופה, שהאדם אינו צריך לדעת מהי התרופה. הוא לוקח כדור, מבלי לדעת מה זה עוזר. הרופאים יודעים, מה זה עוזר. זאת מציאות. זה כמו אקונומיקה, אשר מנקה. איך זה מנקה, ולמה זה מנקה? מי מבין זאת? רק בודדים בעולם, מבינים את החכמה שבוזה. אותו הדבר לגבי נד"ד, יש בכך סגולה לזכך את הנפש. והרחבתי עו"ד בס"ד בשלחן ערוך המקוצר סימן ס"ו סעיף י"ח, ובעיני יצחק שם.

מהרי"ץ זיע"א כותב בעץ חיים ודף קמ"ד ע"א [בזה"ל, וחסידי הראשונים ע"ה נהגו תחלה לקרוא מעט בספרי הקבלה, כגון זוהר או תיקונים או חייט ז"ל. ואף אם לא ידע הבין, יש בו סגולה נפלאה, מה שלא יעשה באלף אלפי דרושים ורבבות פשטים, עיין חמדת ימים פרק י"ד ע"ש.

את זאת, עושים בדרך כלל ביום שבת. כעת אנחנו במוצאי שבת, אולי עדיין מתנוצץ האור של-שבת. על כן פתחתי בכך כעת. [יש שנהגו קבלה תחילה גם בלילות החול, עיין סכ"ה ריש דף של"ד. איתמר].

*

בספר הדיואן אשר צולם בזמנו מכתב ידו של הרה"ג שלום יצחק הלוי זצ"ל, ישנן הקדמות ומכתבים מאת הרב עמרם קורח זצ"ל, מי שחיבר את פירוש 'עלמות שיר' – מה שקראתי

וזהו הסוד שמארץ ישראל משפיע הברכה וההצלחה והתבואה לכל הארץ וממנה לכל הארצות, דכתיב [איוב ה', י'] הַנִּתֵּן מִטֶּרַעַל פְּנֵי אֶרֶץ, וְשִׁלַּח מִיַּם עַל פְּנֵי חוּצוֹת. כמינקת זו שמניקה את הולד. כי ארץ ישראל שורש ועמוד חזק באמצע העולם, שעליה נשענים כל האיקלימים שבעולם וממנה מתפרנסים, כי ממנה מקבלים שפע הברכות וההצלחות דרך הצינורות. ומזה תבין סוד קדושת יום השבת.

השבת משפיעה לכל ימות השבוע, וארץ ישראל משפיעה לכל הארצות. מרכז השפע שזורד מהעולמות העליונים, זה דרך ארץ ישראל. 'ושולח מים על פני חוצות'.

לגבי הפיסקא האחרונה, כבר כתבתי על כך בס"ד בספר נפלאות מתורתך [פרשת נשא], על הפסוק [במדבר ו', כ"ו] יִשָּׂא יְיָ פְּנֵינוּ אֵלֵינוּ, בקשר לשאלה למה אומרים את המזמור הזה גם לפני ברכת המזון, כיון שזה ג"כ קשור לעניין השפע והברכה, המזון שהקב"ה נותן לכל העולם.

דברי הרה"ג עמרם קורח זצ"ל לגבי המלים 'בקבלה וסוד תפתח' שכתב מהר"ש שבזי בשירו ביום שבת, ומכתבו המופיע בהקדמה לדיואן שיצ"ל ע"י הרה"ג שלום יצחק הלוי זצ"ל כנגד אותם 'תועי רוח' (דרדעים) ששינו את המלים בשיר למלים 'בתלמוד ודין תפתח'.

הבאתי את הדברים דלעיל, משתי סיבות. דבר ראשון, הוא כפי שאנו אומרים בשירה של-שבת 'ביום שבת אשבח וכו', 'בקבלה וסוד תפתח, תהא חן נגמלי'. דהיינו, להתחיל בעניינים של קבלה וסודות.

רבי שלום שבזי זיע"א אומר [שם] כך, סעודות תכנה שלוש ותשמח לחזות. בסוד חכמה וכו'. בקבלה וסוד תפתח תהא חן נגמלי.

כותב על כך המפרש [מהר"ר עמרם קורח זצ"ל בפירושו] 'עלמות שיר', בזה"ל, 'בקבלה וסוד תפתח', דוקא פתיחת הלימוד יהיה בסודות הקבלה המזככים את הנפש ומאירים את השכל לידועיהם ומביניהם, אבל עיקרו לא יהיה כי אם בדבר הלכה בדיני איסור והיתר ומוסר השכל. וכ"כ הרב בפיט אהבת יום

בפניכם מקודם, ומובא שם מכתב שלו, שבו הוא כותב כך, בימים אלה קמו נערים מנוערים מדעת, שולחים יד בדיואן להשמיט איזה פזמון, גם מוחקים ומזייפים בלשון נכריה. והן עתה עלה בדעתי, כי משום עת לעשות, צריך לשדל אחרים להעתיק ארבע או לפחות שלש העתקות, מתוך ספר הדיואן אשר היגהתי עם הביאור, למען יהיו למופת ולאות, לנגד אלה תועי רוח.

מי אלה, ה'תועי רוח' שקמו בזמנו? אלו שונאי תורת הקבלה [דרדעים], אשר שינו הרבה דברים בספר הדיואן, זייפו לשונות. מכיון שכל שיריו של רבי שלום שבזי זיע"א, בנויים על דרך הסוד, הם שינו הרבה דברים, התחילו לזייף, ולהעתיק דיואן עם כל השינויים שלהם. בין הדברים שהם שינו, זה בפיוט הזה, במקום 'בקבלה וסוד תפתח, תהא חן נגמלי', הם עשו שינוי, 'בתלמוד ודין תפתח, תהא חן נגמלי'. אל תפתח בקבלה או בסודות, אלא 'בתלמוד' – דהיינו גמרא, 'ודין'. רצו להוריד את העניין. שאלה מהקהל: מאיפה הרב יודע זאת? זה לא מוזכר בספרים.

תשובת מרן שליט"א: כן שמעתי מתלמידי חכמים, וכבר הזכרתי זאת בשיעור מוצש"ק מסעי התשע"ה בשכ"ו.

אבל, הם טעו בשני דברים. הזיוף – ניכר מתוכו. ראשית, כי זה לא מתאים למשקל השיר. מי שמכיר יודע, שהשיר הולך לפי משקל. בשביל הניגון, חייב שיהיה סדר קבוע. המלה 'בקבלה', היא יתד ושתי תנועות. בְּ-בָ-לָהּ. והמלים 'סוד תפתח', זה יתד ושתי תנועות. אם כן, לגרוס 'בתלמוד' – זאת טעות, כי הוא יתד ותנועה אחת, וצריך שתי תנועות. זהו כבר דבר אחד, כי ניכר שזאת טעות, ושזה לא יכול להיות, בהשוואה למשקל שבכל השיר, כגון וְתַתְּ-בָּ-וֶן וְתַתְּ-קַ-דֶּשׁ. וכן ביתר השירה כ"ה המשקל.

אבל זאת גם טעות, מבחינה עניינית. כי הנקודה היא, שרק תתחיל – תפתח בספר קבלה, לא שזה יהיה עיקר הלימוד. כי רק אנשים יחידי סגולה, יכולים להשקיע את

ראשם בכך, לאחר שמילאו כריסם בש"ס ובפוסקים. אבל בשביל רוב הציבור הכללי, זאת רק 'טעימה', רק 'פותחים' בכך. כמו שהעיר בהדיא בעלמות שיר בזה"ל, וכך מתבאר מדיוק לשון מהרי"ץ, לקרוא מעט בספרי הקבלה.

כפי שדרשות הבן איש חי, מתחילים בסודות וקבלה, אבל אח"כ העיקר והרוב גופי הלכות הן. הדבר מקדש את הציבור, מרומם אותם, אפילו את אלה שאינם מבינים, כי הנשמה שלהם היא מבינה.

ואכן רואים את התוצאות. השיטה שלהם הרחיקה את הציבור שלהם מיראת שמים. מי שלומד זוהר, צדיק.

על כן, 'בקבלה וסוד – תפתח', אבל עיקר הלימוד הוא בדברים השווים לכל נפש. שאלה מהקהל: האם אי אפשר לפרש תפתח, תדרוש?

תשובת מרן שליט"א: אמנם יתכן. מצאנו כן בכמה מקומות כגון בזבחים דף ה' ע"א, והארכתי בס"ד בנפלאות מתורתך על הפסוק ותרד פלאים, במגילת איכה [מד"ה ושמא], ושם כבר כתבתי אני בעצמי כך, שאולי זוהי כוונתו של מהרש"ש, ולפי זה אין להם רק טעות אחת. אכן בדרך כלל אין זאת הכוונה, אלא כפשוטו.

בשבח הקונטרס 'דיני ומנהגי ספירת העומר' מאת הרה"ג משה רצאבי שליט"א, וכן חשיבות לימוד הלכות יום טוב לפני חג השבועות.

ברוך ה', זכינו שיש את הקונטרס 'מקרא קודש' – דיני ומנהגי ספירת העומר, שחיבר בני הרה"ג משה שליט"א ה' ישמרהו ויחייהו, בו מסודרים כל ההלכות, עם הרבה חידושים, באופן תמציתי וקצר מצד אחד, דרך קצרה, אבל הדבר חשוב מאד. מי שרוצה, יעיין יותר את המקורות.

בימים הללו, אנחנו משתדלים לעבור בציבור על ההלכות האלו (בשחרית אחרי פיטום הקטורת), כי זה מה שנוגע למעשה.

זהו דבר אחד, אשר חשוב לעבור עליו, בימי ספירת העומר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שבמזמור נאמר 'אלהים יחננו ויברכנו'. אלו דברים דומים. אבל שם, הכהנים הם שמברכים אותנו. לכן זה רחמים. משא"כ כאן, אנחנו מבקשים על עצמנו. זאת לא ברכה, אלא שאנחנו מתחננים.

אולם מצד שני, הגעיא היא צעקה. געיא זה מלשון, געו העם בבכיה [ועיין יומא דף כ"ג ע"א]. הבכיה ממתקת את הדין, כפי שדיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק שמיני התשפ"א]. על כן, ישנו את העניין הזה של צעקה, במלה הראשונה.

ולגבי הדבר השני, בעניין תיבת 'אר', שהיא מלעיל, לצערינו – כפי שאמרתי לעיל – הדקדוקים האלו כבר נשכחו ונזנחו, בירידת הדורות, בצוק העתים, כמעט ואין איש שם על לב. ואפילו כאשר כבר יודעים זאת, לא יודעים ולא מבינים מה צריך לעשות.

בדקדוק המלה הזאת, יש במלה 'אר' שני טעמים. באות יו"ד, ישנו שופר הפוך. ובאות אל"ף, ישנם ספרים שיש בהם שם טעם מארכה, וישנם ספרים שבהם ישנה שם געיא. אם זה מארכה, אזי יש במלה 'אר' שני טעמים, באל"ף מארכה וביו"ד שופר הפוך, ואז קריאתה ממוצעת, לא לעיל ולא לרע. כך הוא הכלל. עוד מעט נסביר זאת. אבל בנ"ד, לגבי המלה 'אר', בספרים המדויקים זה לא שופר ומארכה, אלא שופר וגעיא.

לפעמים הסופרים מתבלבלים בכך, כי מי שיודע, בספרים הראשונים, בכת"י, הטעם טפחא והטעם מארכה, זה לא חצי עיגול, אלא קו נוטה ישר. לא מתעגל. מארכה, זה קו ישר שמאלה. וממילא, ההבדל שבין געיא לבין מארכה, הוא קטן. הגעיא זה קו ישר, והמארכה זה שמאלה. לכן, הסופרים מתבלבלים בזה. הסופר, הוא לא דפוס. לפעמים הוא עלול לזוז בידו קצת ימינה או שמאלה, והמעתיק הבא וכן השלישי, כותבים לפי הבנתם, ולכן עלול הדבר הזה להתבלבל ולהשתבש במשך הדורות.

לכן בנ"ד היה צריך לבדוק מתוך ספרים מדוקדקים, כי במלה 'אר' זה לא שני טעמים, אלא זה שופר הפוך וגעיא. וממילא, ישנו

כמו כן, לקראת חג השבועות, זאת ההזדמנות ללמוד הלכות יום טוב. בדרך כלל, לפני ראש השנה, לפני סוכות, לפני פסח, אין זמן ללמוד את הלכות יום טוב, כי ישנן הלכות מיוחדות לפסח ולסוכות. אולם לחג השבועות, אין משהו מיוחד. לכן, כיון שישנן הרבה הלכות המיוחדות ליום טוב, ששונה משבת, אזי זהו הזמן שמתאים. [ועיין בשיעור מוצש"ק אחרי מות וקדושים שנת ה'תשע"ב].

נימוק לדקדוקי קריאה המובאים בקונטרס הנ"ל לגבי המזמור למנצח בנגינות מזמור שיר וגו', כגון שהמלה 'אר' היא מלעיל, כיון שיש בה טעם וגעיא, בשונה מתיבה שיש בה שני טעמים שקריאה ממוצעת.

חוץ מכל ההלכות שישנן בקונטרס זה, ישנם כאן כמה דקדוקים, בנוגע לקריאת המזמור הזה, למנצח בנגינות מזמור שיר וכו', שפתחנו בו את השיעור. דברים חשובים מאד.

כתוב שם [בעמ' י" כך, 'אר פניו אתנו סלה' – תשמעו חידוש, דברים שלא שמעתם אוזן, בדור שלנו. תיבת אַר, יש בה טעם שופר הפוך תחת היו"ד וגעיא תחת האל"ף (כן נראה עיקר. ודלא כספרים, שהניחו טעם מארכה תחת האל"ף, וכמדומה שאין זה לפי משפטי טעמי אמ"ת. ונראה שנתחלף להם מפני דמיון צורתם. ויש עוד כיו"ב. ועיין. שו"ר שכך הוא בתיגאן כת"י ובבן אשר, בגעיא לא במארכה). ואם כן קריאתה מלעיל, כי כח הטעם גדול יותר מהגעיא. והגעיא באל"ף כדי להוציא האל"ף במבטא היטב, ולמשוך בה קצת. וכן דעת אאמו"ר שליט"א בזה, ובכל כיוצא בזה.

שמעתם? מי קורא כך? י-אר פניו אתנו סלה. המלה יאר, מלעיל. לצערינו, נשכח כל השבע. עוד מעט תשמעו עוד דקדוקים. זהו כבר הדקדוק השני, לגבי המלה יאר.

אבל זה מתחיל כבר בהתחלת הפסוק, אֱלֹהִים יְחַנְּנוּ וְיִבְרְכֵנוּ – האל"ף בגעיא. צריך לומר, א-להים. מה הדבר בא להגיד? ידוע כי אלהים, זאת מדת הדין. בברכת כהנים, הפסוקים הם דומים. ושם כתוב, יברכך י"י וישמרך, הוי"ה שם רחמים. וכן יאר י"י פניו אליך ויחונך, כפי

הבדל. כי כאשר ישנם שני טעמים, אזי הקריאה היא לא מלעיל ולא מלרע. הקריאה היא ממוצעת. והסיבה היא, כי כאן מתנגשים שני כוחות. שופר הפוך עושה 'א-אר', ואם היתה רק מארכה באות אל"ף, זה היה 'א-ר'. א"כ בנדון דידן, זה 'חמר גמל', לא ימינה ולא שמאלה, לכן זה צריך להיות באמצע. משא"כ אם זאת געיא, הכוח של געיא הוא פחות משופר הולך, למרות שבקריאה שלנו לא מרגישים זאת. אצלנו בקריאה, הגעיא והטעמים נשמעים אותו הדבר. אבל אי אפשר להשוות בין הדברים. אכן שיטת הרד"ק היא, שהגעיא זה כמו טעם, אבל אי אפשר להכחיש שהכוח של געיא הוא חלש.

והראיה היא, כי לגבי הגעיא, 'מאן דבעי געי, ומאן דלא בעי לא געי'. דהיינו, אין קפידא, אם מישהו לא עשה געיא בקריאה. במקום להגיד 'ת-עשה', אמר 'תעשה'. לא מעירים על כך.

כמובן, אינני מדבר על הגעיות מהסוג המיוחד, כגון 'ל-כל' הבהמה, שהיא משנה את הניקוד. על זה כן צריך לגעור. כוונתי רק לגעיא שמושכת קצת, כגון 'מ-חנה'. אם מישהו אמר 'מחנה', לא צריך לגעור בו, כי הדבר לא משמעותי.

כוח הטעם, הוא יותר מן הגעיא. ואם כן, בעצם בשביל מה הגעיא? אם זה מלעיל?

האמת היא, כי זהו דבר חדש. למשל מי שיראה בחומש 'תורה קדומה', יבין כי היפ"ה אינו מבדיל ביניהם. אצלו שניהם – הטעם והגעיא בנ"ד – הם אותו הדבר. אבל מסברא היה נראה לי, שהדבר אינו יכול להיות. כי כל הכלל שכתוב, זה דוקא על שני טעמים, ולא על טעם וגעיא. כפי שהסברתי לעיל.

ברוך ה', כעת בזמן האחרון, מצאתי ראיה מפורשת לכך. כל הזמן אמרתי כך מכוח הסברא ועיין שיעור מוצש"ק שופטים ה'תש"ע, ומוצש"ק בראשית התשע"ו, אולם כעת מצאתי שאחד מגדולי הקדמונים כבר כותב זאת במפורש, כפי שאנחנו מסבירים. כי אם זה טעם וגעיא, אזי התיבה היא כן מלעיל.

הסיבה שישנה געיא, היא בכדי שלא להבליע את התנועה הבאה. כפי שבני הרה"ג משה שליט"א כתב שם בקונטרס מקראי קודש בשמי, שזה בא 'להוציא האל"ף במבטא היטב ולמשוך בה קצת'.

כך כותב יהב"י [מה"ר יקותיאל הכהן בן יהודה] הנקדן [הובא בהקדמת חומש 'מאור עיניים'], שהיה אחד מן המדקדקים הראשונים, מבעלי המוסרה, ומהמבינים בדקדוק, בדורו של רד"ק. הוא מביא זאת בהקדמתו, וכותב בזה"ל, יש ה"א מחודדת בה"א כמוה, כגון 'בנה הקטן'.

הסגנון שלו, הוא מעניין. לא מצוי. ה"א מחודדת בה"א. כוונתו להגיד, ששתי הההי"ן מתנגשות. כגון בפסוק [בראשית כ"ז, מ"ב] וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן. זה יכול להישמע 'בנה הקטן'. אבל צריך להיות, 'בנה הקטן'. יש להבדיל בין התנועות.

ויש ה"א מחודדת באל"ף, כגון פדנה ארם. אם האדם לא ישים לב, הוא יבלע זאת, ויאמר 'פדנארם'. הוא בלע אחד. כאן זה לא ה"א עם ה"א, אלא ה"א עם אל"ף.

כעת תשמעו מה הוא אומר, והאספמיים משימין סימן בהם למטה, כדי שיזהר הקורא בהם.

'האספמיים' פירושו, הספרדים. ספרי ספרד. 'אספמיא' זה ספרד. תרגום הפסוק [עובדיה א', כ"ו] וְגַלְתִּי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסַפְרָד, הוא יְגַלְתִּי יְרוּשָׁלַם דְּבַאֲסַפְמִיָא. שְׁפָנִיָא בלע"ז. אז הם עושים סימן. הוא לא כותב שזה געיא, יכול להיות שבכדי שלא להתבלבל [וכפי שביארנו לעיל], הם עשו סימן אחר. אבל לפי מה שכתוב בהמשך, הכוונה לגעיא, כי הוא בעצמו מצייר את זה בהמשך. אינני יודע, למה הוא קרא לזה 'סימן'. הוא לא אמר, 'מתג' או משהו אחר. לא מוכר לנו סימן אחר, אבל עכ"פ ברור שלכך הוא מתכוון.

והוא מסביר, כי זה בכדי 'שהקורא יזהר בהם'. א"כ רואים, שזה רק בא, בכדי לבטא טוב את המלה.

לאחר מכן הוא כותב, ויש חי"ת מחודדת בה"א, כגון ויברח הוא, יגח השור, ודומיהן.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שידקדק בדברים האלה, יקבל שכרו מושלם. הנה שָׁכְרוּ אֶתוֹ וּפְעָלָתוֹ לְפָנָיו וישעיהו ס"ב, י"א, נלע"ד כי בודאי ש'מצננין לו גיהנם', כמו שאחז"ל לגבי הדקדוקים של קרית שמע. כפי שאמרת, הדבר נחלש.

דקדוק במלה 'שמחו', שהאות יו"ד במאריך (געיא), והסבר מדוע שונה תיבה זו משאר תיבות 'שמחו' שהן מלרע.

בהמשך [בקונטרס 'מקראי קודש' להרה"ג משה רצאבי שליט"א] ישנו עוד חידוש, לגבי תיבת 'שְׁמַחוּ', היו"ד במאריך. גם זאת, דבר שצריך לדקדק בו. 'יש-מחו' וירננו.

והמקורות לכך הם, מנחת שי. וכן הוא בתיגאן ובבן אשר. והשי"ן שאחריה בשוא נח, ופשוט.

בעניין זה, עמדתי בשאלה. טוב, בסדר, כתוב ככה, אי אפשר להכחיש. בכל הספרים המדוייקים, הדבר כך. אבל, מאי שנא? מה נשתנה? מהי הסיבה לכך?

בדקתי וראיתי, כי בכל מקום שכתובה המלה 'שמחו', אין געיא. רשמתי את כולם. אַל יִשְׁמְחוּ לִי אֵיבֵי שְׂקָר [תהלים ל"ה, י"ט], כִּי אֶמְרָתִי פֶן יִשְׁמְחוּ לִי [ל"ח, י"ז], וְצַדִּיקִים יִשְׁמְחוּ יַעֲלֶצוּ לְפָנָי אֱלֹהִים [ס"ח, ד'], וְעַמְּךָ יִשְׁמְחוּ בְךָ [פ"ה, ז'], יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ [צ"ו, י"א], יִשְׁמְחוּ אֲיִים רַבִּים [צ"ו, א']. כמדומני שאין מקום נוסף כזה, לא בתהלים ולא בשום מקום, שיהיה 'יש-מחו' [בגעיא]. זה רק כאן. אם כן, הלא דבר הוא. חייבת להיות לכך סיבה. אין דבר כזה לחנם.

כמו כן, כל המלים במשקל הזה, בדרך כלל אין בהם געיא.

יש אולי רק לפעמים. כגון [ל"ו, כ"ו] יִלְבְּשוּ בְּשֻׁבְתְּךָ וּבְלִמְךָ. [י-לבשו]. אבל שם ישנו מקף. וכן במלה נְפִלְאֹתֶיךָ וּמְחֻשְׁבֹּתֶיךָ אֲלֵינוּ [תהלים מ, ו']. יִרְעֶשׂוּ הָרִים בְּגִאֲוֹתָו סֵלָה [תהלים מ"ו, ד']. שוב הפעם, אלו דברים, אשר רק יחידי סגולה שמים לב אל הדבר הזה. אבל אולי, אם נבין את טעם העניין, כפי שאמרת זה יחזק את הדבר, ונחזיר עטרה לישנה.

זֶרֶךְ הוּא, רוֹצֵץ הוּא, קֶרֶךְ הוּא. במלה רוצח, הוא עושה בצד שופר הולך, ובאות חי"ת – געיא. הדבר בא לומר, שלא תגיד 'רוצחוא'. בכדי להבדיל, כיון שאלו אותיות שהן גרוניות, עלולות להיבלע זו בזו. במקצת ספרים אספמיים מובהקים, סימן תחתיהם. כאן הוא כותב, שזה רק 'במקצת', כי זאת לא אותה תנועה, אלא זה כבר שתי תנועות. את זאת עשו, רק הדייקנים יותר.

כדי להרויח ביניהם. וכן מנהגם בשאר דומות, כגון לרוח היום, שיח השדה, כח הסבל.

והרו"ה – זהו ר' וולף היידנהיים, מי שהוציא זאת לאור – כותב בזה"ל, כבר ביארתי העניינים האלה די באר, בספרי משפטי הטעמים בדף נ"ט ואילך. אלא שבעת ההיא לא היה תחת ידי כי אם גוף ספרו עין הקורא, אשר הוא הגהותיו על התורה, לא חיבורו על דרכי הניקוד, אשר הוא כדמות הקדמה לספרו ע"ה. וזה מקרוב הקרה ה' לידי גם החיבור הזה, וששתי בו כעל כל הון, בראותי כי כיוונתי לדבריו ברוב ענייניו, וה' אלהים הנחני בדרך אמת.

ועל ההיקש הזה מצאנו בס"מ וכ"י [בספרים מדוייקים וכתבי יד] זאל יוכח איש', זיושע לך' [משלי כ'] – הוא מביא הרבה דוגמאות – 'מפשע רב' [תהלים י"ט]. וכן נראה עליו דעת בן אשר בחילופים. וכן 'יאנח עם'. וככה מצאתי בכ"י, זאת גביעי גביע הכסף, העי"ן במתג. הנה כאן הוא כבר כותב במפורש, 'במתג'. ועוד רבים דכוותהון.

אלא שרובם נשמטו בספרים, בהתרשלות הסופרים והמדפיסים, בזדון ובשגגה. הסופרים מתרשלים, וכן המדפיסים, בזדון או בשגגה. או במזיד, או בשגגה, לא ידעו מה זה, חשבו אולי הדבר מיותר.

בכל אופן, ב"ה שהאיר את עינינו, לחזק את הנושא הזה.

*

כפי שאמרת, למרות שבפועל הציבור כבר לא עושה את הדקדוקים האלה, לא קוראים שם השם בגעיא ולא אלהים וכו', אבל ברור שמי

אותו הדבר לגבי הפסוק [תהלים ל"ו, ז] צְדָקָתְךָ כְּהַרֵי אֵל, מְשֻׁפָּטָךְ תִּהְיוּם רַבָּה, אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְיָ, כולם אומרים מלרע 'אָדָם וּבְהֵמָה', מי שיעיין בספרים המדוייקים, יראה כי יש שופר הפוך וגעיא במלה 'אָדָם'. 'א-דס ובהמה'. המלה אדם, היא צ"ל מלעיל. הדברים הללו, הדקדוקים האלה, מי שחושב מבין, כי חייבת להיות לכך סיבה.

אז כמובן, כל דבר צריך להתבונן בו. בנדון דידן, מצאתי בס"ד ביאור מתוק מדבש.

פתחנו את השיעור, עם הספר אגודת אזוב, גם בשביל זה התחלתי איתו. זאת הסיבה השנייה לכך שהבאתי אותו. לפי דבריו, הפלא ופלא. הרי הוא אמר לנו, כי הפסוק ישמחו וירננו לאומים וגו', פותח באות יו"ד ונגמר בה"א, כי זה רמז לעולם הזה ולעולם הבא, וסימנך 'להנחיל אוהבי יש'.

אם כן, יפה מאד. בשביל זה עשו זאת, הבדילו את המלה. 'יש-מחו' וירננו לאומים. תשים לב, ישנו כאן רמז, 'יש'. האותיות יש, על ידי שמפרידים אותם מיתר המלה, זהו רמז לשלוש מאות ועשר העולמות. לכן, זה בא להבדיל זאת. זהו דבר אחד.

דבר שני, הוא אמר שיש בפסוק זה י"א תיבות, כנגד ארץ ישראל. א"כ זהו 'יש'. אומרים לך כאן, שארץ ישראל היא המרכז, שמעבירה את השפע לכל העולם. זהו ה'יש', לרמז על ישראל'.

הדברים מאירים את העיניים. אולי כך נזכור זאת.

שני טעמים מדוע קריאת המלה 'יאר' היא מלעיל.

אותו הדבר, כאשר אומרים [במזמור], 'י-אר פניו אתנו סלה'. אמנם בברכת כהנים, זה לא כך. שם הטעם הוא מלרע, 'יאר י"י פניו וגו'. א"כ כאן מה זה 'י-אר'? למה זה?

יש לי ארבעה טעמים על כך, אבל אגיד כעת רק שנים, ובקיצור.

החיד"א בספרו יוסף תהילות [דף נ"ז נ"ח] כותב כך, ואפשר לומר, 'אלהים יחננו' - מתנת חנם, זיברכנו' - בתורה, ואז 'יאר פניו אתנו סלה' -

בעסק התורה. וכל כוונתנו ליחוד עליון. וזהו לדעת באר"ץ דרכ"ך, מלשון וידע. ו'ארץ' היא השכינה. ועי"ז יושפעו חסד ורחמים, בכל גוים ישועתך. 'יודוך עמים' - השרים של מעלה. 'יודוך עמים' - כל האומות אשר בארץ. א"כ הכוונה, לחיבור עם השכינה. יחוד עליון. הפלא ופלא. אם המלה י-אר פניו בא לרמוז על יחוד עליון, מובן שצריכים להרים את המלה, להעלות אותה, בכדי לרמוז זאת. לכן, זה בא מלעיל. מתוך הקריאה, האדם יבין את הרמזים.

כמובן, אלו דברים נשגבים מבינתנו, אבל רק שנדע זאת.

אולם ישנו פירוש נוסף, שאנו ג"כ יכולים להבינו באופן פשוט.

מה הפירוש, 'יאר י"י פניו אתנו סלה'. יש לאדם עיניים, האדם רואה בעיניים, אולם העיניים לבדן אינן רואות. שהרי אם ישנו חושך, לא רואים. צריך אור, בכדי לראות. הקב"ה ברא לאדם עין, אבל צריך שיהיה גם אור, כי רק על ידי זה העין יכולה לראות. כמרכן הקב"ה ברא לאדם שכל, אבל אם הקב"ה לא מאיר את עיני השכל, אזי זה חושך ואפילה.

זהו 'יאר י"י פניו אתנו סלה', כדי להאיר את השכל. ממילא, השכל הוא החלק העליון באדם, זהו האור, 'יאר י"י פניו אתנו סלה'. זה רומז המלעיל, כי ההארה הזאת היא הארת השכל, הוא בגובה של-אדם.

זאת למדתי מרבי יוסף חיון, בפירושו לספר תהלים, הוא היה קדמון. רב בליסבון. הוא לא מדבר לגבי הגעיא אלא רק מסביר את המזמור.

וזה לשונו שם, יאר פניו וגו' שיאר לנו פני השפעתו, להאיר על שכלנו באופן שנשיג מושכלי התורה בשלמות. כי השכל, לא יוכל להשיג השגותיו, זולת בהאיר עליו השם מאורו הנצחי באמצעות השכל הפועל וכו'.

השם ברוך הוא, יאר עינינו במאור תורתו.

*

אסיים את הנושא הזה, ומי שירצה להבין זאת ביתר הרחבה, יראה בספר שערי אורה [שער ב',

מארכה) תחת הצאד"י, ואם כן קריאתה מלעיל (ולפי הספרים שעשו מארכה כדלעיל, קריאתה ממוצעת). וכן נמסר עליה בהדיא בכתר בן אשר. ל' ומלעיל. והלשון בתאג מרנא בניה, ל' בטעם. וכן מפורש במנחת שי. והעולם שרגילים להטעים רק בצאד"י. וכן נמצא בקצת ספרים. מסתברא שנשתרבב להם זה אגב הפסוק דלקמן [ט"ז, כ"ז] עוכר ביתו בוצע בצע, ששם אכן הטעם הוא בצאד"י בכל הספרים. ומה גם שזוהי הקריאה הפשוטה של תיבה זו בכל מקום, משא"כ קריאתה מלעיל שהיא קשה יותר וצריכה לימוד, וד"ל. ועיי' לקמן י"א כ"ז לגבי תיבת מונע.

זהו כפי שאמרנו מקודם, לגבי המלה יאר'. אבל ישנו דבר מפליא, כי מהרי"ץ זיע"א במהדורא קמא דקמא של פירושו עין חיים, כתב דבר חידוש גדול, לגבי מה שמצינו אותו הדבר בפסוק [תהלים צ"ד, ט'] הַנְּטֵעַ אֲזֶן הַלֵּא יִשְׁמַע. אומר על כך מהרי"ץ, מלעיל, מפני השופר שבנו"ן. וכן תיבת יצר עין מלעיל. וטעם המארכה בסוף תיבות אלו – למה ישנה גם מארכה? – להעיר כי משפט תיבות אלו היה מלרע, ובאו מלעיל שלא כמנהג.

שמעתם? מהרי"ץ אומר, כי במלים הללו יש שופר הולך ומארכה, כיון שבעצם המלה הזאת היתה צריכה להיות מלרע, לכן המארכה היא איפה שצריך היה להיות. והסיבה שיש שופר בכדי לומר, כי המשפט הוא מלרע, אבל בפועל זה צריך להיות מלעיל.

זאת הבנה חדשה. דבר חדש. נדהמתי כשראיתי זאת. כך כתוב בכתב יד קדשו, במהדורא קמא דקמא, בדף ת"י. והביאו זאת גם בתאג חזון שמעון [בדף נ"ט], ב'חלק הדקדוק' על ספר תהלים.

השתוממתי על כך. לדבריו, הסיבה שיש שני טעמים, האחד להגיד לך מה היה צריך להיות, דהיינו מלרע, והאחד מה בפועל, דהיינו מלעיל. אינני מבין זאת. היכן מצאנו דבר כזה? ישנן הרבה מלים, שהקריאה שלהן שונה מן הרגיל, ואפילו הכי לא עושים בהן שני טעמים, כדי

דף צ"ג, וז"ל, דע כי הספירה הזאת נקראת בתורה י"ש, וצריך אתה לדעת הטעם. כי הספירה הראשונה שהיא הכתר, לפי שנעלמה מעיני כל חי ואין מי שיוכל להתבונן בה, נקראת אי"ן, כמו שאנו עתידין לבאר בע"ה. ואם בא אדם לשאול בה דבר, תשובת שאלתו, היא אי"ן, כלומר אין מי שיוכל להתבונן בסוד עמקה ומעלתה. ולפיכך אינה מסויימת באות ידועה, אלא ברמיזה בקוצה של יו"ד. אבל תחילת התפשטות המחשבה וראשית התגלות הסדר, הוא הספירה השנייה, הנקראת חכמה וכו'.

ובהמשך הוא כותב, ומה שאמר היש י"י בקרבנו אם אין, בכאן נרמזו שתי ספירות עליונות. כלומר, צריכים אנו לדעת באיזו ספירה מתנהג עמנו במדבר, אם בספירה ראשונה שכולה רחמים ואין בה דין כלל והיא ספירת אי"ן, או בספירה שיש בה תערובת דין, והיא יש.

דהיינו, במלה י"ש, יש גם דין וגם רחמים. לכן בני ישראל רצו לדעת איך ההנהגה, בכדי שיבינו את משפטי ה', איך הוא משלם להם כמעשיהם, ומהי הדרך.

כעין זאת דקדוקי קריאה בספר משלי, והבנה כי מ"ש מהרי"ץ זיע"א במהדורא קמא דקמא שהסיבה שתיבת 'הנוטע' און היא בשני טעמים זה בכדי לומר מה היה צריך להיות וכיצד בפועל צריך לקרוא, זאת היתה דעתו לפני שהוא חזר בו מכך, ומסקנתו כפי שכתב בחלק הדקדוק שכשישנם שני טעמים הקריאה ממוצעת.

דרך אגב, אם כבר מדברים בעניין הדקדוק, מי שיעיין יראה כי אותו הדבר גם בספר משלי. שוב הפעם, אלו דברים ש'העולם' לא יודע בהם כמעט בין ימינו לשמאלו. ואני מדבר אפילו על 'היושבים ראשונה במלכות'.

מי שיראה במלה במקרא [משלי א', י"ט] אֲרָחוֹת פֶּלֶא־פֶּלֶעַ בְּצַע. במלה 'בוצע', ישנו שופר הולך תחת האות ב"ת, ובאות צאד"י ישנה געיא. וכתבתי על כך בס"ד ב'בינה במקרא' [שם] בזה"ל, בְּצַע – כן הוא בכל הספרים המדוייקים, שופר תחת הבי"ת, וגעיא (ויש

להגיד מה היה צריך להיות. למשל, בפסוק
[בראשית כ"ו, כ"ב] וְלֹא רָבּוּ עָלֶיהָ, למה המלה
'רבו' היא מלרע, היה צ"ל אשר ר' – בו' עליה,
מלשון מריבה. כי 'רבו' מלרע, זה מלשון ריבוי.
ולא עושים שני טעמים, בכדי להגיד לי מה היה
צריך להיות, ומה בפועל. כותבים, כפי
שקוראים. אם כן, מה נשתנה בנ"ד?

אבל למעשה, כנראה אף שמהרי"ץ כך הביין,
אבל עכ"פ הוא חזר בו. כי בפועל, אחר־כך
ב'חלק הדקדוק' הוא לא כותב כך – לגבי
הפסוק 'הנוטע און' – אלא שקריאתה בינונית,
לא מלעיל ולא מלרע.

כמו כן בהפטרות ראש חודש, לגבי המלים
'מברך און', מהרי"ץ כותב במפורש כך,
'מברך' – ממוצע, לא לעיל ולא לרע.

אולם, כך הוא סבר בהוה אמינא שלו,
במהדורא קמא דקמא כך הוא חשב, והדבר
אינו משולל. ישנה משמעות כזאת, בספר
מקנה אברהם. כנראה שמהרי"ץ כך הביין ממנו,
אבל המנחת שי הרגיש בכך, והוא אומר שבעל
מקנה אברהם לא מתכוון לזה. אבל מי שיראה
את המלים עצמן, יבין כפי שמהרי"ץ כותב.

הספר מקנה אברהם, הוא ספר חשוב בדקדוק,
שחיבר מה"ר אברהם ד'פ'ל'מ'ש.

המדובר לגבי הפסוק בפרשת קרח ובמדבר י"ז,
כ"ג וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צֵיִן. במלה זיוצא, יש שופר
ומארכה. וכן במלה זיוצץ, שופר ומארכה.

האמת היא, כי ישנה סתם שאלה, אינני מבין
למה עשו שופר ומארכה? תעשה שני שופרות,
למה שופר ומארכה? למה קבעו משהו חדש,
שלא מתאים בכלל להיות פה? בשלמא זיוצא
פרח, אם זה מלרע אזי צריך להיות מארכה
לפני הפשטא. לפי כללי השימוש, של משרתי
הטעמים. אבל כאן, לא מתאים שיהיה מארכה
לפני זקף, אין דבר כזה מארכה לפני זקף. אם
כבר, היה צריך להיות שני שופרות. אבל, לא
משנה. אולי זה קשור לניגון שהיה ידוע להם,
ונשכח מאתנו. אינני יודע, כיצד להסביר זאת.

בכל אופן, המנחת שי מביא [שם] בשם ספר
מקנה אברהם, ועוד תזכור, כי לפעמים בתיבות
אשר משפטן מלרע, ויסוג אחור טעמן, שמו
הסופרים בהם שני טעמים. האחד על המקום
שהיה ראוי הטעם, והאחר הוא הטעם הנמצא
בדלוג, כמו ויוצא פרח ויצץ ציץ ע"כ. הוא
אומר, 'על המקום שהיה ראוי להיות הטעם',
אפשר להבין זאת כפי שמהרי"ץ הביין
במהדורא קמא דקמא.

אבל בכדי למנוע את הטעות הזאת, מוסיף
ואומר המנחת שי, כי הוא לא מתכוון לכך,
אלא כוונתו לומר, שקריאת מלות אלו,
והדומים להן, אינם לא מלעיל ולא מלרע
לגמרי, רק בהעמדה מועטת בשני הטעמים. כי
היה אפשר להבין אחרת. והוא מצייין, וכ"כ
המכלול דף י"ב בשקל פועל. הוא מסתייע מזה
שהרד"ק כותב במפורש כך.

אינני יודע, האם המנחת שי צודק בהבנת
המקנה אברהם או שלא, בכל אופן יש מקום
להבנת מהרי"ץ.

בכל מקרה, המסקנא איננה כך, אלא שזה
ממוצע.

נסכם את דברינו. אם אלו שני טעמים, זה
בינוני. אבל רק שני טעמים. כי אם זה טעם
וגעיא, זה מלעיל. כי הגעיא באה רק להגיד,
שאל תבלע את החלק השני של מלה. כי בגלל
המלעיל, עלול שהשני יהיה מבוטא לא בצורה
ברורה. זה בא למשוך אותו קצת, להבדיל אותו
מהמלה הבאה, בכדי להוציא זאת בצורה
ברורה.

הארכנו בכך, בכדי שהדברים ברורים.

*

ואחרי ככלות הכל, אין לקבוע בזה לעת עתה
מסמרות, כי עדיין הדברים צריכים בירור וליבון
בספרים המוסמכים. למשל, כי מה שכתב
המנחת שי על הפסוק זיוצא פרח ויצץ ציץ, וכן
על פסוק 'השמע עם', מתברר שבתגאן עצמם
אין כאן שני טעמים, רק טעם וגעיא. וכמו
שאמרנו כי מארכה וגעיא מתחלפות. ובמקו"א
כתבתי עוד בזה. והמקב"ה יאיר עינינו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המגיד משנה מביא את המקור מן הגמרא, בפרק כל כתבי [שבת דף קט"ו] ומפני מה אין קורין בהם, מפני ביטול בית המדרש.

לגבי 'כתובים', כיון שאנשים לא רגילים לקרוא כתובים, הכי הרבה קוראים 'נביאים', וישנן הפטרות. אבל כתובים, זה כגון ספר דניאל ועזרא, ישנם שם דברים חדשים שלא יודעים אותם. לכן, אסור לקרוא זאת אז. כי עכשיו יש 'בית המדרש'.

לא ניכנס כעת אל הנושא הזה, אבל המגיד משנה שם כותב כך, ובגמרא [דף קט"ו:] אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש. אבל שלא בזמן בית המדרש, קורין. ושמאל אמר אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין. והלכה כרב באיסורי.

ופירוש, דרכם היה שהיו דורשין לעם בשבתות, ומלמדים לעם חקי האלהים ותורותיו, והיה תועלת גדולה לכולם בזה. וזה היו עושין קודם אכילה. לפני הסעודה, דורשים בבית המדרש.

ואפי' על החכמים הגדולים, היה הרב מקפיד כשלא היו באין לשמוע דבריו. לפי שהקיבוץ ההוא בְּרָבֵעַם, היה חוזק הדת ושמירת גדריו.

הרב שהיה דורש – כמובן הגדול שבהם – היה מקפיד גם על חכמים גדולים שיבואו לשמוע אותו. למרות שהדרשה אינה בשבילם, לא בשביל חכמים גדולים, אלא בשביל הציבור. אפ"ה הרב היה מקפיד על כך, למה אתם לא באים לדרשה? והסיבה היא, כי נכון שאתם לא צריכים את הדרשה, היא לא בשבילכם, אתם בלא"ה יודעים ללמוד לבד, אבל זהו 'חוזק הדת ושמירת גדריו'. אם האנשים הפשוטים יראו, שתלמידי החכמים לא באים לדרשה, הם יגידו לעצמם, טוב, כנראה לא צריך, זה מיותר, הנה אפי' הם לא באים. הדבר מוריד את חוזק הדת, ואת שמירת הגדרים. אז האנשים מזלזלים, לא באים, לא מחשיבים ולא מעריכים.

אם כן יוצא, שבניו של רבי מאיר פרצו גדר. נכון שהם היו תלמידי חכמים, ואפילו את אביהם הם לא היו צריכים לשמוע, כי הם

המשך בעניין המעשה בשני בניו של רבי מאיר שמתו בבחורות, ביאור דברי הרוקח כי הם מתו בסיבת היותם אוכלים סעודה שלישית בזמן הלימוד, ותשובה לשאלה כיצד בניו עשו זאת.

בספר הרוקח [הל' שבת סימן נ"ה] כתוב כך, ויקהל משה – אמר הקדוש ברוך הוא למשה, עשו קהילה גדולה, ודרוש להם ברבים הלכות שבת. שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, לדרוש לישראל איסור והיתר וכו'.

ואין להניח הדרשה עבור סעודה ג', כדאיתא במדרש משלי בפ' אשת חיל, שמתו בניו של ר"מ מאותו החטא.

כעת הוא מביא את המדרש שהבאנו בשיעור הקודם, ובמדרש משלי בפסוק 'אשת חיל מי ימצא' אמר ר' חמי בר חנינא, מפני מה נתחייבו שני בניו של ר' מאיר, שמתו שניהם ביחד בשבת במנחה? מפני שהיו רגילים להניח בית המדרש במנחה ואוכלים.

אמרנו בזמנו, כי שני בניו של רבי מאיר היו תלמידי חכמים חשובים, שהרי רבי מאיר קונן עליהם 'רבותי בדרך ארץ', 'מצהיבים את פני בתורה', היו משמחים אותו. והוא כלשון 'צָהָבו פניו של רַבִּי, בחולין דף ז' ע"ב. וכיוצא בזה בכמה דוכתי בגמרא.

לכאורה קשה, איך זה שהם עזבו את בית המדרש, לא נשארו ללמוד בבית המדרש? ולא עוד אלא שכתוב שהם היו 'רגילים'. פעמים רבות הם עשו זאת. הכיצד?

ברור שהעונש הזה הוא רק לפי רוסמדרגתם, על דבר כזה. אבל, מה הפירוש? הרי הם היו תלמידי חכמים גדולים, איך זה שהם עשו כך?

תשמעו דבר הפלא ופלא.

המגיד משנה אומר [בפרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ט] יסוד חשוב מאד.

נקדים דברי רבינו הרמב"ם שכותב שם, אף לקרות בכתובים בשבת בשעת בית המדרש, אסור גזירה משום ביטול בית המדרש, שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא וימנע מבית המדרש.

יכולים לשמוע אותו גם בזמנים אחרים. אבל, אל תבוא בשביל ללמוד, אלא בשביל הציבור, כי הדבר מחזק את הציבור, את כלל ישראל.

מהיכן לקח זאת הרב המגיד? שהרב הגדול היה מקפיד אפילו על תלמידי חכמים?

חושבני כי הוא לקח זאת מן הגמרא במסכת ברכות ודף כ"ח ע"ב, שם כתוב כך, רב אַוּיָא חָלַשׁ, וְלֹא אֵתָא לְפִרְקָא דְרַב יוֹסֵף. מִפְרֵשׁ רַש"י, לֹא עָל לְפִרְקָא דְרַב יוֹסֵף – שֶׁהִיא רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה בְּפֻמְבִּדִיתָא, וְהִיא דוֹרֵשׁ בַּשַּׁבָּת קוֹדֵם תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין. וְלֵאחֶר הַדְרָשָׁה הָיוּ הוֹלְכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִתְפַּלְלִים תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין. אֲבָל אִירַע פַּעַם אַחַת שָׂרַב אוּיָא לֹא הִרְגִישׁ טוֹב, וְלֹא בָא לְדַרְשָׁה.

למחר כי אתא, בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף. אביי רצה שרב יוסף ידע, שלא סתם רב אויב לא בא, זה לא שהוא מזלזל בדרשה שלו ולא בא לשמוע אותו, לא שהעסיק אותו משהו אחר והוא העדיף שלא לבוא לדרשה. לכן אביי שאל אותו, בנוכחות רב יוסף, א"ל, מ"ט לא אתא מר לפרקא? א"ל, דהוה חליש לבאי, ולא מצינא. לא הרגשתי טוב.

אבל, הוא לא מוותר לו. ממשיך. א"ל, אמאי לא טעמת מידי ואתית? היית צריך לאכול משהו, לחזק את הלב, ולבוא לבית מדרש. א"ל, לא סבר לה מר להא דרב הונא, דאמר רב הונא, אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפילת המוספין. א"ל, איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד, ולטעום מידי ולמיתני. א"ל, ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן, אסור לו לאדם שיקדים תפילתו לתפילת הציבור. א"ל, לאו אתאמר עלה, א"ר אבא, בציבור שנו. ולית הלכתא לא כרב הונא ולא דכריב"ל. כרב הונא, הא דאמרן. כריב"ל, דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפילת המנחה, אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפילת המנחה.

הוא ממש מתפלפל איתו באריכות, איך לסדר את העניין. כדי שיהא מובן בודאות כי מה שלא בא רב אויב לשיעור, היה מוצדק בהחלט.

המשנה ברורה בשער הציון [סימן רצ"א אות ה'] כותב עפ"י המעשה הזה של רבי מאיר, מה שהבאנו בשיעור הקודם, כי הטעות שלהם היתה, שהם עשו את הסעודה בזמן בית המדרש. במשנ"ב הוא כותב, אין להמשיך הדרשה, שיבטל עיי"ז סעודה שלישית. דהיינו, שהרב הדורש לא ידבר הרבה, כיון שהאנשים צריכים לסעוד.

ועל כך הוא אומר בשער הציון, ומה שהעתיק המגן אברהם בשם הרוקח – מה שהבאנו מקודם – עיינתי שם היטב, ומוכח דהכוונה שהם היו קובעין סעודתא בעידן בי מדרשא, ונענשו מפני שהיה להם לאחור הסעודה או להקדימה.

אם אתם רוצים לסעוד, אין בעיא, תסעדו. אבל לדרשה אתם צריכים לבוא. גם בניו של ר"מ, שהיו תלמידי חכמים גדולים. ומכיון שהם זלזלו, פרצו גדר – כמובן לפי רום מעלתם וגודל מדרגתם, אין לנו הבנה כיצד הם נענשו על דבר "קטן" כזה – 'מצא בעל דין לגבות את חובו'.

*

בקשר לדברי המגיד משנה דלעיל, יש להוסיף מה שכתב הרמב"ם בפרק ג' מחגיגה הלכה ו' לעניין מצות הקהל וז"ל, אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה, חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה וכו', שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת וכו' יעו"ש. מדובר לגבי מצות הקהל בבית המקדש, שהמלך קרא לפני כולם חלקים מחומש דברים. וכתב על זה מהרח"כ בשם טוב שם וז"ל, נראה דהוצרך לטעם זה, לפי שהתורה כללה הכל, דכתיב (דברים ל"א, י"ב) הקהל את העם וגו', ונתנה טעם מצות הקהל (שם) למען ישמעו ולמען ילמדו וגו', דמשמע דחכמים גדולים שהכל בהן לא ליחייבו. משום הכי כתב דאפילו חכמים גדולים וכו'. דמה טעם חייבה תורה במצות הקהל, אינו אלא לחיזוק הדת. ועוד, דנכלל טעם זה גם כן במאמר הכתוב למען ישמעו ולמען ילמדו וגו' דשייך ליה, לומר שכשיש חכמים גדולים ביניהם, יבואו לידי שמיעה ולימוד ויראה. שתועלת גדולה היא

בהמה גסה, מגבהת כרעיה לצרדיה. ולכן בהמה דקה משתנה מאכלה בבטנה, ועל כן צואתה ג"כ משונה מבהמה גסה.

ישנו הבדל. הפסוק הראשון מדבר על בן בקר, על שוורים, וצורת ההילוך שלה אינם כמו הצאן. הרי הפרשה השנייה שם היא פותחת זאם מן הצאן קרבנו, ושם כתוב זיהקרב והכרעיים. וההבדל הוא, כי כאשר בהמה דקה מהלכת, ההילוך שלה הוא כמו שתי וערב [מין שליט"א מדגים זאת בידיו]. אבל בהמה גסה, הולכת ישר. עוד מעט נסביר זאת יותר טוב.

לכן, כיון שהילוך בהמה דקה הוא שתי וערב, אזי המאכל שבבטנה מתערבב, ולכן גם צואתה משונה. כך הוא כותב. מפליא.

אבל בעל הטורים כותב שכך כתוב בתנא דבי אליהו – ועוד מעט נראה בעז"ה במדויק את לשון התנא דבי אליהו – כי לא כתוב שם כך במפורש.

בתנא דבי אליהו [פרק ו], כתובים דברים סתומים וחתומים. וז"ל, מפני מה הוא אומר בשור זקרב וכרעיו ירחץ במים, ובאיל הוא אומר זיהקרב והכרעיים ירחץ במים. מה בין איל לשור. שור, חסר שתי וערב. איל, אינו חסר שתי וערב.

שמעתם? לשור חסר שתי וערב, ולאיל לא חסר. כך כתוב שם. ובעל הטורים הרחיב בכך, הסביר זאת יותר.

שאלה מהקהל: כאשר הוא אומר שתי וערב, הוא מתכוון להילוך, או לבשר?

תשובת מרן שליט"א: כתוב שם, 'חסר שתי וערב'. ישנם כאן, שלושה פירושים. מה שבעל הטורים אומר, זהו הסבר אחד, אבל עוד מעט נראה שישנם הסברים אחרים. לפי דברי בעל הטורים, פירושו שההילוך של איל הוא שתי וערב, וההילוך של שור הוא בלי שתי וערב.

אבל אם כבר הערפת זאת, תראו מה שכתוב יותר במפורש, בפירוש זיקוקין דנורא על התנא דבי אליהו, ושם הוא מפרט זאת ביתר הרחבה בזה"ל, כשמהלכת בהמה דקה, מגבהת כרעיים כמו שתי וערב. בתחילה יד ימין, ואחר כך רגל

בהשתתפותם עמהם, שיקחו מהם מוסר, ונושאים קל וחומר בעצמן. ומה אלו השלמים בכל, באין לשמוע וללמוד. כל שכן וכל שכן אנו שצריכין לשמוע וללמוד. ובשביל זה הם זוכין גם כן לכוון את לבם ולהטות אזניהם לשמוע וליראה את ה' יותר ויותר. ומתוך כך יתחזק דת התורה שנקראת אמת, שהיא הדת האמיתית והניצחון של עם ישראל כולו וכו' יעו"ש. ועייני סגנון לשונו בזה בספרו קיץ המזבח על פסוק פסוק הקהל את העם וגו' הנזכר. ושם סיים, ולמדנו מכאן שכשיש אסיפה כעין זו להוכיח העם על דרכי התורה והמצוות, שצריכין הגדולים להשתתף עמהם, שבזה יש קידוש השם לחיזוק הדת עכ"ל.

וקרוב לזה כתב מהרי"ץ בעץ חיים בהקדמה לאשמורות דאלול ועשרת ימי תשובה וז"ל, והחיוב בכל זה מוטל יותר חיובו על התלמידי חכמים, להיות ראשונים לבוא לבית הכנסת בהשכמה, כדי שמהם יראו עם הארץ וילמדו מוסר בקל וחומר עכ"ל. וזהו שאמר הפייטן שם בפיוט הפותח ישן אל תירדם, וצא בחצי הלילות בעקבי אנשי שמות וכו'. ומקור הדברים בספר חמדת ימים. ודיברתי על כך בס"ד בַּעֲבָר.

שלושה טעמים לשאלה מסוף השיעור הקודם, מדוע בפרשת ויקרא נאמר לגבי בקר זקרב וכרעיו, ואילו לגבי צאן נאמר זיהקרב והכרעיים.

התחלתי לדבר בסוף השיעור הקודם, אבל לא הספקתי, וכעת נשלים בעזרתו יתב' גם את העניין הזה. זה בזכות ידידנו רבי אבנר חרד הי"ו, ב"ה כשמו כן הוא, [בראשית כ"ה, ט"ו] חָדַד וְתִמָּא, חידושים מחודדים.

כתוב בפרשת ויקרא, [ויקרא א', ט"ו] וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרַחַץ בַּמַּיִם, ואחר כך כתוב [שם שם, י"ג] וְהִקְרַב וְהִכְרַעַיִם יָרַחַץ בַּמַּיִם. מהו ההבדל ביניהם?

אין שום דקדוק בתורה, שהוא לחנם. אומר על כך בעל הטורים, בבן בקר כתיב זקרב וכרעיו, ובצאן כתיב זיהקרב והכרעיים, ואיתא בתנא דבי אליהו, לפי שכשמהלכת בהמה דקה מגבהת כרעיה כמו שתי וערב. אבל

שמאל. ואחר כך יד שמאל, ואחר כך רגל ימין. אבל בהמה גסה, מגבהת רגליה לצדדים, בתחילה יד ימין, ואחר כך רגל ימין, ואחר כך יד שמאל, ואחר כך רגל שמאל. ולכך נשתנה בבהמה דקה מאכלה בבטנה, שהוא מתעגל בעגולה, מחמת הליכתה שתי וערב, ועל כן גם צואתה היא משונה מבהמה גסה, שהיא צואה עגולה.

אס'כן, מה זה קשור לדיוק, שבפסוק ז'הקרב והכרעים?'

הוא מסביר כך, לכן כתיב סתם ז'הקרב והכרעים, ולא כתיב ז'קרב וז'כרעים, כדי שלא ליחדם על שמו ז'הקרב והכרעים של הקרבן. הקדוש ברוך הוא לא רצה להגיד על הקרבן, ז'קרב וז'כרעים. כיון שהדבר משפיע על המעיים שלה, לא מתאים להגיד על הקרבן ז'קרב וז'כרעים. זה לא מכובד. לכן התורה אומרת, ז'הקרב והכרעים. לא להגיד ז'קרב, לגבי הקרבן, כי זה דרך גנאי.

משום שהכרעים הולכים שתי וערב, ועל ידי זה נשתנה מאכלה, ודי למבין. כך לפי המהלך שלו.

אבל בספר מתנות כהונה, ישנו פירוש אחר בכלל. הוא אומר, כי ז'שתי וערב, היינו צלב, מה שיש אצל הנצרים, האמונה שלהם בכך בגלל ההוא אשר תלו לאותו האיש שתי וערב. למרות שבעצם בזמן נתינת התורה, עדיין לא היתה האמונה שלנצרים, אבל הקב"ה צופה כל הדורות, והוא לא רצה לכתוב בתורה באיזה מקום שיהיה בסיס וחיזוק ח"ו, אשר יזכיר את האמונה שלהם. הוא לא רצה לייחס זאת בקרבן, בצאן דוקא, שהוא הולך שתי וערב. לכן, לגבי השור, שזה לא קשור אליו, אפשר לומר ז'קרב וז'כרעים, אבל לגבי בהמה, הוא לא רצה להגיד ז'קרב וז'כרעים, שזה חוזר עליו, כי אז כביכול הקרבן הוא שתי וערב כמו הצלב.

וז"ל המתנות כהונה וויקרא רבה, סוף פרק שני, לפיכך כתב סתם ז'הקרב וז'כרעים, כאילו אינם מיוחדים לו, כי השתי והערב תועבת ה' יתברך הוא וכו'.

כעת מובן ההבדל, שבין ז'קרב וז'כרעים, לבין ז'הקרב והכרעים. כי מייחסים את ז'קרב וז'כרעים, אל הקרבן. לכן לא רוצים לקשר זאת. בהתחלה – בשלב הראשון – חשבת, כאשר ראיתי את דבריו הסתומים והחתומים של תנא דבי אליהו, כי אולי הדיוק הוא, למה כתובה כאן ה"א הידיעה? ז'הקרב והכרעים? זאת הנקודה. אבל, זה לא זה. כי הרי ישנו עוד פסוק, ז'את ראשו ואת פדרו' – את הראש ואת הפדר, ואת זאת לא מקשרים ולא מסבירים. על כן, לא זהו הדיוק. אלא כפי שאמרנו מקודם.

עד כאן, יש לנו שני פירושים.

כעת, מצאתי פירוש שלישי, בספר של רבו של הרמב"ן, זהו רבי יהודה בר יקר, יש לו פירוש רחב על התפילות והברכות, והוא כותב ובדף קי"ג פירוש אחר לגמרי. הוא אומר, שההבדל הוא, כי כאשר מנקים את השור – הרי לגבי הקרבן כתוב ירחץ במים – צריך לנער את השור הרבה ולעבוד זמן רב בכדי לנקות אותו מצואתו, משא"כ לגבי האיל שזה פחות.

תשמעו את לשונו, שור חסר שתי וערב וכו', פירוש, שור חסר רחיצה הילך והילך כמה פעמים. שהשור משוקץ, וקרב וז'כרעים מלאים צואה לחה, וצריך לסכסכו מאד לכל רוח. צריכים לנקות אותו, ימינה ושמאלה וכו'. ולכך נאמר ז'קרב וז'כרעים, קוראן על שמו של שור המטונף. דאמרינן [מכילתא בשלח] אין לך מטונף בבהמות משור. אבל איל שאינו מטונף כל כך, וצואתו קשה ועבה, ולכך נאמר ז'הקרב והכרעים ירחץ במים, ואינם מובדלים משאר קרב וז'כרעים משאר בהמות. ולכך אין בקרבנות שבת, כי אם כבשים ולא פרים. יעו"ש.

ברוך ה', יש לנו כאן שלושה פירושים. יגדיל תורה ויאדיר. אבל מי שיעיין יראה, כי בעוד ספרים, כגון באברבנאל, יש לו פירוש אחר על פי הפשט. ועוד ספרים. וכן בחן טוב למהר"י בדיחי [דף רמ"ז] תמצא שני תירושים נוספים.

כמרכן נפק"מ להלכה, כמובא בספרא תורת כהנים, לגבי אם נתערב קרבי עולה ועולה

שערי יצחק – השיעור השבועי

הזמן קצר והמלאכה מרובה, רציתי להגיד עוד משהו אבל איני יודע כמה אספיק, אז לכל הפחות נתחיל.

ישנם הרבה דברים, שצריכים נטילת ידים. בשלחן ערוך המקוצר [סימן ב' סעיף י"ז] הבאנו בס"ד כך, שלושה עשר דברים צריכים נטילת ידים במים, ואלו הן. הקם מהמטה, והיוצא מבית־הכֶּסֶא (אפילו לא עשה שם צרכיו), ומבית־המֶרְחֵץ (אפילו לא רחץ שם), והנוטל צפרניו, והמגלח שערותיו, והחולץ מנעליו בידיו או נוגע בהן, והמשמש מטתו, והנוגע בכנה, והמִפְלֶה את בגדיו (פי' מנקה את בגדיו מפינים) ואפילו לא נגע בכנה, והחופף ראשו, והנוגע בגופו במקומות המכוסים, והיוצא מבית־הקברות או מלווה את המת או שנכנס באהל המת, והמקיז דם. ובכולם אין צריך ג' פעמים ומתוך כלי, חוץ מן הקם מהמטה, וכן המנהג. והמחמיר לעצמו ליטול בכולם ג' פעמים, ובפרט היוצא מבית־הכסא, תבוא עליו ברכה.

יש דברים שצריכים נטילת ידים ג"פ, אם זה מצד רוח רעה, ויש דברים שצריכים רק פעם אחת, אם זה מצד נקיון.

בפיגוע שהיה לפני פסח בבני ברק – פרדס כ"ץ, לא אליכם, סיפר לי בני הרב שאול הי"ו על אברך ממשפחת ארלנגר, שהוא ניצל מזה בנס. המחבל היה עם הרובה מולו, מנסה לירות עליו, אבל לא מצליח.

האברך הזה – אביו הוא ראש ישיבת נחלת שלמה – אמר, כי הוא תולה את זה, בכך שיש להם מנהג במשפחה, מסורת שמקובלת אצלם, שכאשר יוצאים מהשירותים [בית הכסא], נוטלים ידים מיד שלוש פעמים, בלי הפסקה ובלי דיבורים. בלא להתעכב. הם מקפידים על כך. לדבריו הוא כבר עשר שנים, מקפיד על זה. וזאת סגולה להינצל.

המקור לכך, בספר עיוני הלכות וחלק ב', דף שע"ב. תשמעו דבר מעניין.

בעת קבלת הסכמתו של ש"ב הגאון רבי אלחנן היילפרין שליט"א לספר זה, אמר לי להוסיף כאן בשמו, שקבלה בידו מחכמי הספרדים

זולתה, האם זה פוסל או שלא? האם מקריבים זאת, או לא?

כתוב שם בספרא בזה"ל, זיהקרב והכרעים ירחץ, אפילו נתערבו קרבי עולה בקרבי עולה, קרבי עולה בקרבי תמורה. יכול אפילו נתערבו בפסולים? תלמוד לומר וקרבו. העיקר שלא בקרבנות פסולים.

המלבי"ם מסביר בפירושו 'התורה והמצוה' כך, למדו רבותינו, שבא ללמדנו בדיני התערובות, אם נתערבו קרבי עולה בזולתה, ששני מיני תערובות קרבים. והם, א' עולה בעולה, ב' עולה בתמורה. ועל זה אמר זיהקרב' סתם, אף שנתערב. לא צריך זיקרבו, לא צריך דוקא את הקרב שלו, כי גם אם נתערבו כמה קרביים, של זה עם זה וכו', העיקר שזהו קרב, וזה כשר.

ושני מיני תערובות, אינם קרבים. והם, א' בפסולים, ב' באינו מינו. ועליהם אמר שני מיעוטים, זיקרבו בכינוי, זכרעיו בכינוי. רק שלו. לא אם נתערבו.

שאלה מהקהל: לא הבנתי את פירושו של רבי יהודה ברבי יקר.

תשובת מרן שליט"א: שצריך לנקות את השור טוב טוב, לסכסך אותו לכאן ולכאן, כדי שיתנקה לגמרי. מכיון שהוא מאד מטונף, צריך הרבה עבודה.

המשך השאלה מהקהל: אז מה זה קשור ל'שתי וערב'?

תשובת מרן שליט"א: הוא 'חסר שתי וערב'. דהיינו, צריך לעשות לו הרבה שתי וערב, 'חסר' לו, הוא צריך נקיון גדול הרבה פעמים.

שאלה מהקהל: איך הדבר קשור להבדל, שבין זיקרבו וזכרעיו לבין זיהקרב'?

תשובת מרן שליט"א: לגבי השור כתוב זיקרבו וזכרעיו, כי צריך ירחץ במים, זה מיוחד לו, כי הקרביים שלו צריכים הרבה טיפול.

שני מעשרינסים שאירעו בפיגוע שהיה לפני למעלה מחודש בעיר בני ברק, במעשה הא' ההצלה היתה עקב הקפדה ליטול ידיים מיד לאחר עשיית צרכים, ובמעשה הב' בזכות שמירת הצניעות ע"י שהאשה לבשה גרביים.

בעיה"ק ירושלים תובב"א – פלא שלא כתוב את שמותם, מי אלה? מי שידע, יודיע לנו. לא ידוע לי מקור נוסף לכך. אם נמצא עוד בספרים אחרים, אשמח לראות.

שבאם בנט"י שהצריכו חז"ל לעשותם בלא ברכה – לאו דוקא על 'אשר יצר' – כגון היוצא מבית הכסא [סוכה דף מ"ז ע"א, ב"ק דף י"ז ע"א] ומבית המרחץ [מרדכי – ברכות רמז קצ"ד] והנוטל ציפרניו [פסחים דף ק"ב ע"א] וכדומה, זהירים נמי לנטלם מיד בלא שום דיבור בינתיים, כמו בנטילת ידיים דשחרית, וכן בנתינת המים שלש פעמים לסירוגין – דהיינו, כמו לגבי רוח רעה. הרי בבוקר, לא מספיק ליטול ג"פ אחת אחרי השנייה, אלא צריך לסירוגין.

אזי בזה איכא שמירה מעולה מרציחת הישמעאלים יש"ו, וזה בדוק ומנוסה. וה' ישמרנו מכל מיני פורעניות אמן סלה עכ"ד.

צריכים להסביר זאת. אם יש כוח בישמעאלים להתגבר עלינו, זה בגלל שישמעאל ידו בכל'. צריך שהידיים שלנו יהיו טהורות וקדושות, כנגד היד שלהם.

אבל כיון שהזמן קצר, רק אגיד לכם עוד סגולה. הצניעות. זאת גם סגולה להינצל מהישמעאלים. הפלא ופלא.

מספרים שהבא סאלי זצ"ל אמר בזמנו, שהשר של ישמעאל מקטרג בשמים, על הצניעות של בנות ישראל, כי אצל ישמעאל יותר זהירים בזה. בעוונותינו הרבים. לכן, היו כל מיני קטרוגים ואסונות.

ראיתי דבר נוסף, שאירע בפיגוע הזה [מה שהזכרתי מקודם]. פירסמו תמונות. רואים בתמונה עגלה של תינוק, וליד התינוק יש נעלי בית.

פורסם [בעלון טוב לחסות בה', מס' 785] כך, בפיגוע הקשה והנורא שאירע בעיר התורה – בני ברק לפני כחודש, נראית תמונה של עגלת תינוק אשר ניצלה מהתופת, כשלצידה ישנן זוג נעלי בית וכו'. עגלת התינוק שייכת לתינוק אשר ניצל בנס גמור מציפרניו של המחבל ימ"ש,

בעוד אביו – הרב אבישי יחזקאל הי"ד, אשר ניסה לגונן על בנו, עלה בסערה השמימה וכו'. אך כיצד הגיעו נעלי בית אל מקום התופת? ומה הסיפור שלהן? ... מה עושים שם נעלי בית? תשמעו היטב.

סיפור מרטיט ומצמרר סופר ב'קו הצניעות', על ידי בעלת הנעלי בית, בכבודה ובעצמה.

שלום, שמי שרה, ואני מתגוררת באיזור פרדס כץ' שבעיר בני ברק. היה זה בערב של יום שלישי באיזור השעה 20:15. שמעתי רעשי פיצוצים, והחלטתי לרדת לרחוב, על מנת להבחין מקרוב בנעשה. יצאתי מביתי והתחלתי לרדת במדרגות.

אחר כמה מדרגות שירדתי, הרגשתי לא טוב עם עצמי. מדוע? ... יצאתי מהבית בלא גרביים צנועות לרגליי. ואז, החלה להתחולל מלחמה פנימית בתוך תוכי, שארכה שניות ספורות... האם לרדת לכמה שניות בלי הגרביים, או לחזור חזרה ולגרוב אותן? ... הרי אני רוצה לרדת רק לרגע, לראות על מה הרעש, ומיד אחזור לבית. אז מדוע עכשיו לטרוח וללבוש גרביים?! ... אך מצד שני הרי כל רגע ברחובה של עיר ללא גרביים הוא מעשה שאינו צנוע, ואינו ראוי לאשה צנועה וחסודה, הגם שזה לכמה רגעים.

יצר הרע ניסה ללחוץ עלי, אך אני הרגשתי שלא בנוח, הסתובבתי וחזרתי לביתי לגרוב גרביים שכיסו את הרגליים על פי ההלכה. סיימתי לגרוב את הגרביים, לקחתי את נעלי הבית שלי, וירדתי לרחוב.

תוך כדי שאני יורדת במדרגות, אני ממשיכה לשמוע קולות נפץ. שכנה נוספת שיצאה מחוץ לדלת ביתה הביטה בי, ואני חייכתי ואמרתי לה: "טוב, כנראה כי פורים בכל זאת עדיין ממשיך. אני יורדת לראות מאיפה זה בא", והמשכתי לרדת במדרגות.

יצאתי אל הרחוב, והנה אני מבינה כי לא מדובר פה במשהו שגרתי. אלו לא היו כלל נפצים. מול עיני אני רואה עגלת תינוק, עם תינוק בוכה בתוכה, כשלצידו שוכב פצוע אביו הצדיק. הזדעזעתי לרגע.

בצר לו, עזב את הבניין והמשיך לרוץ ברחוב. אני רועדת כולי מההבנה, כמה ה' שמר עלי. בתחילה, מול המחבל פנים מול פנים, שלא הצליח להרוג אותי, ונבהל מנעלי הבית שלי. ובהמשך כשברחתי לבניין, שמכל קומות הבניין, דוקא לקומה שעליתי בה – הדלתות היו פתוחות, ובזכות כך ניצלו חיי, בעוד שהמחבל עלה לאותו בניין בקומות הראשונות, וכל דלת שניסה לפתוח היתה נעולה.

למה הוא מנסה לפתוח והכל נעול, ואני בנסיון הראשון שלי לפתוח דלת בקומה האחרונה – מוצאת אותה פתוחה וניצלו חיי!?!...

אני אומרת לכן בדמעות ובבטחון: רק המעשה הטוב והמיוחד, ומסירות הנפש לחבוש גרביים צנועות לרגליי, אפילו לכמה רגעים שבהן ירדתי מהבניין – הוא המעשה הטוב שהציל את חיי, בלי צל של ספק. הקב"ה לא עושה ניסים לחינם. מי שעושה לכבוד בורא עולם מעל הטבע, ה' משלם לו בניסים מעל הטבע.

א"כ אמרנו שני דברים. השם ישמור עמו ונחלתו, ויהי רצון שיתקיים בנו מקרא שכתוב [תהלים ל"ז, ט"ז] **חֲרָפָם תָּבוֹא בְּלָפָם וְקִשְׁתוֹתָם תִּשְׁבְּרָנָה**. [אני בשיעור אמרתי וקִשְׁתוֹתָם, השי"ן בלא דגש, אלא התי"ו. אך העורך, הדפיס וקִשְׁתוֹתָם, לפי תנ"ך שלפניו, שלפי זה יש דגש חזק בשי"ן. ומסתמא היה בטוח שאני טעית. אך לא. כך הדבר מפורש בחלק הדקדוק למהרי"ץ שם, שהשי"ן רפה והתי"ו דגש. ומעז יצא מתוק, שמתוך כך נתתי לבי להעמיק בטעם הדבר, ובל"נ יתבאר בס"ד במקום אחר. יב"ן]. [שמות ט"ו, ט"ז] **תִּפְּלַ עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחַד בְּגֹדֶל זְרוּעֶיךָ יִדְמֹוּ כְּאֵבֶן**, אכ"ר.

ואז, באותו רגע, מגיע המחבל, ונעמד מולי במרחק מטרים ספורים, עם נשק בידו. אני, שעדיין לא הצלחתי להבין ולעכל שמדובר בפגוע ומחבלים, הייתי בטוחה שהאדם עם הנשק העומד מולי, הינו חייל, או שוטר סמוי, שבא לעשות את עבודתו. המחבל עמד מולי, ואני קוראת לעברו: "הלו, מה קרה פה? ואז, אירע הרגע הקריטי ביותר בחיי.

מאשה שרק לפני כמה רגעים הסתובבה במטבח ביתה ברוגע ובשלווה, לפתע אני מוצאת את עצמי מול טרוריסט, המכוון לעברי את הנשק, ומנסה להשים קץ לחיי, ולהרוס את חיי בעלי והילדים הרכים שלי. ברגע שהוא כיוון לעברי את הנשק להרוג אותי, הבנתי שהוא המחבל.

בחסד ה', בהחלטה של שבריר שניה, לקחתי את נעלי הבית שלי, וזרקתי אותם על המחבל. המחבל נרתע לשניה, ואני ברחתי כל עוד נפשי בי אל הבניין הצמוד שהיה לידי. הרגשתי נס משמים, שהוא לא סיים את חיי באותו רגע, וכיצד הוא נרתע מנעלי הבית שלי.

התחלתי לרוץ בתוך הבניין הסמוך, ועליתי במרתון ובבהלה נוראית, אל הקומה האחרונה, בכדי לברוח כמה שאפשר מהמחבל הנורא. בינתיים, הטרוריסט החל לדלוק אחרי עם הנשק.

טסתי לקומה האחרונה, והתפללתי שהדלת של אחד הבתים תהיה פתוחה. מתנשפת ונחרדת, לחצתי על אחת הידיות, וב"ה... בניסים גלויים הדלת היתה פתוחה. פרצתי פנימה כרוח סערה, נעלתי את הדלת אחרי, והסברתי לבעלת הבית ובני ביתה ההמומים, כי מדובר בפגוע, וכי הטרוריסט רודף אחרי ועולה כעת בבניין.

הטרוריסט עלה לקומה הראשונה, לחץ על ידיות הדלתות, אך בנס גלוי... כולן היו סגורות. הוא עלה לקומה השניה, וניסה גם שם לפתוח את הדלתות, אך שוב בניסי ניסים כל הדלתות היו סגורות. פלא עצום. כל הדלתות היו סגורות, רק הדלת שהיא נכנסה היתה פתוחה מקודם.